

УДК 331.101.38

М.В. Даневич, асп.

Кіровоградський національний технічний університет

Конкурентоспроможність працівників на регіональному ринку праці: еволюція наукових уявлень

На основі аналізу наукових джерел проведено систематизацію наукових підходів щодо трактування поняття конкурентоспроможності працівників. Розвинуто наукові уявлення про конкурентоспроможність, запропоновано нове тлумачення поняття «конкурентоспроможність працівників на регіональному ринку праці».

риннок, конкуренція, конкурентні переваги, конкурентоспроможність працівників, регіональний ринок праці

Постановка проблеми. Становлення ринкової економіки та її функціонування неодмінно пов'язані з дією механізмів конкуренції, об'єктом якої стають товари, продукція, послуги, працівники тощо. Кожен регіон порівняно з іншими має гірші або кращі конкурентні позиції за різними напрямками господарювання, проте загальна конкурентоспроможність будь-якого регіону, підприємства завжди залежить від наявності конкурентних переваг працівників у накопичених знаннях, навичках, досвіді, вміннях опрацювати і створювати нову інформацію [1, 3, 4, 9, 12]. Для більшості регіонів України проблема набуття конкурентоспроможності є вельми актуальною. Пошук механізмів формування конкурентоспроможних працівників на регіональних ринках праці потребує глибокого теоретичного опрацювання світового досвіду, наукових уявлень про предмет дослідження, починаючи з ретельного визначення сутності термінології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності явища конкурентоспроможності в контексті своїх досліджень присвятили увагу такі зарубіжні автори, як Друкер П., Портер М., Стрикленд А., Фатхутдінов Р.А. та інші. В Україні ці питання активно досліджували останніми роками Б.Є. Кваснюк, Д.П. Богиня, Семикіна М.В., Гарнавська Н.П., Лісогор Л.С., Грішнова О.А., Воронкова А.Е. та інші вчені [1 – 4, 7, 8, 9, 12]. Не зважаючи на те, що економічною наукою зроблено суттєві кроки у дослідженні конкурентоспроможності у сфері праці, визначення сутності конкурентоспроможності працівників на регіональному ринку праці все ще залишається недостатньо з'ясованим, в літературі існують різні точки зору. Неоднозначність теоретичних підходів стримує можливості розробки досконалих методик оцінювання конкурентоспроможності працівників та застосування їх на практиці.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз наукових джерел та систематизація наукових підходів щодо трактування поняття конкурентоспроможності працівників, обґрунтування тлумачення поняття «конкурентоспроможність працівників на регіональному ринку праці».

Виклад результатів дослідження. Поняття ринку як «сукупності економічних відносин між фізичними і юридичними особами (промисловими, торговельними компаніями, корпораціями, банками), а також між державами і наднаціональними органами, міжнародними фінансово-кредитними інститутами з організації та купівлі-

продажу різноманітних товарів і послуг відповідно до законів товарного виробництва» [6; С. 235], змістовим наповненням торкається багатьох інших понять ринкової економіки, зокрема, таких як «попит», «пропозиція», «вартість», «рівновага» тощо. Серед них чільне місце займають «конкуренція», «конкурентоспроможність», «конкурентноздатність». Відповідно концепції конкурентної стратегії і конкурентоспроможності, за визнанням Майкла Е. Портера – одного із її найбільш авторитетних авторів, поясненням уваги науковців до означених понять стало «посилення конкуренції, відмічене фактично в усьому світі» [7].

Приклади посилення уваги до вивчення конкуренції, її складових та похідних, знаходимо серед широкого загалу наукових праць спорідненої тематики, серед авторів яких досить назвати: серед авторів монографій – Кваснюка Б.Є., Шевченко Л.С., Фатхутдінова Р.А., Тарнавську Н.П., Семикіну М.В., Цветкову І.І., Бабака А.В., Бородіна А.М., Василенко В.М., Воронкову А. Е. та інших. У своїй книзі «Міжнародна конкуренція» М. Портер визначає конкуренцію як динамічний процес, що розвивається як безупинно мінливий ландшафт, на якому з'являються нові товари, нові шляхи маркетингу, нові виробничі процеси й нові ринкові сегменти [7]. Г.Л. Азоев під конкуренцією розуміє суперництво на якому-небудь поприщі між окремими юридичними або фізичними особами (конкурентами), зацікавленими в досягненні однієї й тієї ж мети [8]. А. Ю. Юданов стверджує, що ринкова конкуренція – боротьба фірм за обмежений обсяг платоспроможного попиту споживачів, що ведеться ними на недоступних сегментах ринку [9]. Разом з тим, він вважає, що дотепер у світі відсутнє єдине поняття «конкуренція».

У Законі України «Про захист економічної конкуренції» під нею розуміють «змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку» [10; Ст. 64]. Залежно від розуміння понять «змагання», «суб'єкти господарювання», «споживачі», «продавці», «покупці», «умови обороту», таке визначення може набувати тих чи інших відтінків, що надає поняттю «конкуренція» гнучкості, достатньої для використання в теорії та на практиці.

Здавалось би, можна було б дотримуватись у подальшому цього визначення, якби не виникали нові ситуації, пов'язані з формуванням глобального ринку з новими способами існування в ньому суб'єктів господарювання, тісно пов'язаних з розвитком суспільства нового типу, яке базується на продукуванні гармонізованих знань з використанням потужних інформаційних технологій (визначення такого суспільства сьогодні різні – «суспільство знань», «інформаційне суспільство», «к-суспільство» тощо [11]).

Сучасні дослідники (Кваснюк Б.Є., Прахалада К.К., Тарнавська Н.П. [12]) дедалі частіше знаходять аргументи на користь подальшої зміни уявлень щодо природи конкуренції як способу співіснування суб'єктів господарювання відповідно до стрімких змін ринкового середовища, обумовлених:

- трансформацією ролі споживачів (активізацією пошуку ними підприємств з необхідними стратегічними можливостями для створення бажаної цінності);
- глобалізацією, дезагруванням, фрагментуванням ринків (розширення можливостей телекомунікаційних мереж сприяє перетворенню підприємств у віртуальні, незалежно від їх масштабу, позбавляючи їх вад, притаманних фактору відстані);

– розширенням багатовекторності за рахунок можливості альтернативного використання ресурсів як реальними, так і віртуальними чи потенційними споживачами;

– поширенням конвергенції за рахунок можливості побудови конкурентних переваг як в межах, так і поза межами традиційних галузей;

– зростанням попиту на інновації та активізацією їх повторного використання (можливість отримання принципово нових конкурентних переваг та отримання нових сфер реалізації, перетворення інтелектуального капіталу в комерційну продукцію).

У такому контексті взаємовідносини суб'єктів ринкових відносин трансформуються, набуваючи ознак спільного творення унікальної для них цінності на основі системи компетенцій, що спричиняє формування креативної мережі співавторів цінностей, отже, розширює уявлення про конкуренцію як про здатність (спроможність) засобами такої мережі надавати цінностям пріоритетних якостей заради досягнення певних потреб стосовно задоволення попиту чи пропозиції її суб'єктів.

Чи не наявність множини елементів та відносин між ними у такому баченні конкуренції привела американського економіста П. Самуельсона до розуміння конкурентної системи як складного механізму невимушеної координації, який діє через систему цін і ринків та механізм зв'язку, що служить для об'єднання знань і дій різних індивідуумів» [13]. Авторитет цього видатного вченого не дозволяє ігнорувати таке визначення, та все ж вважаємо його не досить вдалим для практичного застосування. По-перше, воно позбавлене елементів, якими визначено «системний вхід» та «системний вихід», по-друге, складовим та відношенням між ними притаманна гнучкість, масштаби та інтенсивність якої позбавляють предмет обговорення стійкості та цілісності, достатньої для однозначності його ідентифікації як системи.

В цілому дослідники дотримуються одного із трьох варіацій трактування поняття конкуренції:

– поведінкової (зводиться до боротьби за гроші покупця шляхом задоволення його потреб),

– структурної (зводиться до аналізу структури ринку для визначення міри свободи продавця й покупця на ринку і способу виходу з нього),

– функціональної (зводиться до суперництва старого з новим, з інноваціями).

Аналіз структури й змісту згаданих формулювань і трактувань поняття «конкуренція» дає підстави зробити такі висновки:

а) поняття «конкуренція», запропоновані різними авторами, не повною мірою відповідають вимогам системності й комплексності, тобто вони характеризують тільки один із багатьох аспектів конкуренції, визначених А. Смітом і самими авторами, кожний у своїй галузі дослідження;

б) різноманіття підходів до формулювання поняття є надзвичайно широким: один автор під конкуренцією розуміє суперництво (боротьбу) фірм, тобто юридичних осіб, інші – суперництво фізичних осіб, треті – наявність на ринку достатньої кількості продавців і покупців, четверті – ситуацію, п'яті – прагнення, шості – процес і т.д.;

в) наведені поняття майже не охоплюють конкуренцію, яка стосується соціальних систем;

г) поняття не відображають конкуренцію як єдність статичної й динамічної суперництва, умови виживання систем у задалегідь заданих або невизначених умовах.

Узагальнюючи викладене, приходимо до висновку про необхідність визначення конкуренції як одного із способів відносин суб'єктів господарювання, базованого на формуванні креативною мережею пріоритетних якостей системи їх цінностей та потреб, які мають бути задоволені на ринку попитом чи пропозицією шляхом заміщення іншою системою такого типу.

Наміри науковців охопити співставними поняттями ринок товарів (послуг) та ринок праці, привели до формування визначень, які стосуються останнього. Конкурентоспроможною називають працю, яка задовільняє двом умовам: умові конкурентоспроможності робочої сили, яка пропонується на ринку праці її носієм – потенційним працівником; умові конкурентноздатності, яка формується на ринку праці роботодавцем і стосується попиту на робочу силу [2; С. 90]. Конкурентоспроможність робочої сили – це сукупність характеристик, завдячуючи яким її носій – потенційний працівник, спроможний працювати більш продуктивно і якісно (за інших рівних умов) порівняно з іншими суб'єктами, які пропонують власний працетовар на ринку праці. Конкурентноздатна робоча сила – це сукупність характеристик робочої сили, притаманних її носієві – потенційному працівникові, які відрізняють її за ступенем задоволення потреб роботодавця стосовно витрат на залучення працівника (носія робочої сили) до праці і подальше використання у трудовому процесі [там само].

Виходячи з тези Семикіної М.В. про те, що «конкурентоспроможна праця (трудова діяльність працівників – уточнення автора статті, М.В.) формує конкурентоспроможну продукцію, а вже остання впливає на конкурентоспроможність підприємства» [3; 4], уявлення про конкурентоспроможність працівників може бути суттєво поглиблено і збагачено з урахуванням завдань і потреб розвитку регіону.

Пропонуємо «конкурентоспроможність працівників на регіональному ринку праці» розуміти як наявність конкурентних переваг, які притаманні трудовому потенціалу працівників підприємств та організацій регіону, сприяють ефективній самореалізації у праці, примноженню інноваційного, інтелектуального, економічного потенціалу регіону, підвищенню добробуту населення.

Виходячи з результатів аналізу вітчизняної і зарубіжної літератури, конкурентні переваги, які стосуються конкурентоспроможності працівників на регіональному ринку праці, визначаються групою чинників, які можуть підлягати оцінюванню, а саме:

- кількісно-якісними характеристиками населення регіону;
- природнокліматичними, географічними, екологічними і соціально-економічними характеристиками умов життя і трудової діяльності працівників;
- підприємницькою та інноваційною активністю працівників у регіоні;
- мірою відповідності параметрів інфраструктури регіону міжнародним і державним нормативам;
- рівнем міжнародної інтеграції та кооперації регіону;
- рівнем витрат бюджету на НДДКР;
- рівнем витрат на розвиток людини (на освіту, медичне обслуговування, забезпечення соціальних стандартів життя);
- освіченістю населення;
- рівнем конкуренції на знаннєвій основі;
- стабільністю політичної і правової системи;
- тривалістю життя;
- ефективністю використання людського потенціалу;
- міграційними характеристиками;
- розвитком мотиваційного забезпечення освітньо-професійного розвитку;
- розвитком ефективних систем стимулювання трудової діяльності;
- рівнем інформаційного забезпечення трудової діяльності.

Формування та реалізація конкурентних переваг забезпечуватиме позиціонування регіону у плетиві понять глобалізаційної парадигми регіонального розвитку «регіон-

соціум – регіон-риннок – регіон-квазідержава – регіон-квазікорпорація», сприяючи соціально-економічним трансформаціям на користь підвищення рівня життя населення не лише регіону, але й держави, яку представляє.

Висновки. Здійснена систематизація наукових поглядів довела теоретичну і практичну необхідність подальшого розвитку наукових уявлень про конкурентоспроможність працівників на ринку праці. Запропоноване автором визначення «конкурентоспроможність працівників на регіональному ринку праці» поширює можливості подальшого теоретичного аналізу та розробки відповідного іструментарію соціально-економічної оцінки конкурентних переваг працівників регіону; запропоновані підходи щодо групування визначальних чинників конкурентоспроможності дозволяють з метою подальших наукових розвідок вдосконалювати методичні підходи до виміру ролі окремих чинників, які впливають на формування конкурентоспроможності працівників у даному регіоні, з'ясувати інструменти та важелі підтримки та регулювання конкурентоспроможності працівників в інтересах покращення конкурентних позицій регіону, його прогресивного соціально-економічного розвитку.

Список літератури

1. Лісогор Л.С. Формування конкурентоспроможної робочої сили на ринку праці України // Конкурентоспроможність у сфері праці: зб. наук. пр. Серія «Економіка праці та соціальної сфери». Вип.1. / НАН України. – Ін-т економіки. Редкол.: Д.П. Богиня (відп. ред.). – Київ, 2001. – С. 30 – 39.
2. Семикіна М.В. Мотивація конкурентоспроможної праці: теорія і практика регулювання / За ред. Д.П. Богині. – К.: Юніор, 2003. – 426 с.
3. Семикіна М.В. Регулювання конкурентоспроможності у сфері праці / Відп. ред. В.В. Онікієнко. – Кіровоград: ПВЦ "Мавік", 2004. – 146 с.
4. Семикіна М.В., Смірнов О.О. Конкурентоспроможність персоналу підприємства: теорія і практика регулювання: монографія / За ред. Семикіної М.В. – Кіровоград: «КОД», 2008. – 208 с.
5. Даневич М.В. Концептуальні підходи щодо забезпечення конкурентоспроможності працівників підприємства в умовах викликів глобалізації // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – Київ: НУХТ, 2009. – № 30. – С.54 –56.
6. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
7. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер ; пер. с англ.; под ред. и с предисловием В.Д. Щетинина. – М. : Международные отношения, 2004. – 896 с.
8. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, ее стратегия и практика / Г.Л. Азоев. – М. : Центр экономики и маркетинга, 2002. – 208 с.
9. Юданов А.Ю. Конкуренция: теория и практика : учеб.-практ. пособие для вузов / А.Ю. Юданов. – М. : Акалис, 1996. – 272 с.
10. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 р. № 2210-III // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2001. – № 12. (Ст. 64).
11. Пилипенко И. В. Конкурентоспособность стран и регионов в мировом хозяйстве: теория, опыт малых стран Западной и Северной Европы / Московский гос. ун-т им. М.В.Ломоносова. – М.; Смоленск : Ойкумена, 2005. – 495 с.
12. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика. – Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 570 с.
13. Самуельсон П. Економіка. – Львів: Світ, 1993. – 234 с.

М. Даневич

Конкурентоспроможність працівників на регіональному ринку праці: еволюція наукових уявлень

На основе анализа научных источников проведена систематизация научных подходов к определению понятия конкурентоспособности работников. Развита научные представления о

конкурентоспособности, предложено и обосновано новое понимание понятия «конкурентоспособность работников на региональном рынке труда».

M.Danevych

The competitiveness of the workers at the regional labour market: the evolution of the scientific views

On the basis of of scientific sources the systematization of the scientific approaches to the definition of the competitiveness of the workers has been carried out. The scientific view of the essence of the competitiveness have been developed, a new understanding of the concept of "competitive workers in the regional labour market" has been proposed and grounded.

Одержано 20.03.12

УДК 657.421.1

Н.Ю. Головченко, доц., канд. екон. наук, О.О. Головченко, доц., канд. екон. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Мета та основні завдання реформування сфери обслуговування комунального житлового фонду та прибудинкових територій

Публікація присвячена визначенню мети та основних завдань реформування сфери обслуговування комунального житлового фонду. Зазначені питання сформульовані, виходячи з необхідності суттєвого підвищення якості житлово-комунальних послуг, що надаються власникам житла. Крім цього, визначений механізм реальної участі мешканців будинків у процесі прийняття наданих послуг по утриманню будинку та прибудинкової території. Визначені шляхи стимулювання процесу утворення органів самоорганізації населення, і як наслідок, їх більш ефективної форми – об'єднань співвласників багатоквартирних будинків.

житловий фонд, прибудинкова територія, послуги з утримання, служба єдиного замовника, ОСББ, ОСН

Одними з першочергових інституціональних заходів з реформування сфери житлово-комунального господарства, визначеними у Загальнодержавній Програмі реформування та розвитку ЖКГ на 2009-2014 роки [5], є:

- посилення впливу мешканців будинків на умови свого проживання та якість обслуговування житла шляхом стимулювання створення об'єднань співвласників багатоквартирного будинку;
- сприяння створенню системи управителів на ринку житлових послуг;
- розмежування монопольного і конкурентного ринків у сфері житлово-комунальних послуг.

Слід констатувати, що на сьогоднішній момент жоден із запропонованих інституціональних заходів практично не реалізований. Особливо це стосується динаміки створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), як найефективнішої форми управління власниками належним їм житлом.

Проблемі створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків